

ПОСТАНОВА № 12
ПЛЕНУМУ ВЕРХОВНОГО СУДУ

від 06 вересня 2024 року

**Про звернення до Конституційного Суду України з конституційним поданням
щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 12
частини першої статті 34 Закону України «Про виконавче провадження»**

Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду в постанові від 26 червня 2024 року у справі № 335/1961/23 дійшов висновку, що пункт 12 частини першої статті 34 Закону України «Про виконавче провадження» є таким, що не відповідає Конституції України (суперечить приписам статті 8, частини другої статті 19, частин першої, другої статті 55, пункту 9 частини другої статті 129, частин першої, другої статті 129-1 Конституції України).

Заслухавши та обговоривши доповідь судді Верховного Суду в Касаційному цивільному суді Лідовця Р. А., керуючись статтею 150 Конституції України, статтями 7, 50–52 Закону України «Про Конституційний Суд України», пунктом 5 частини другої статті 36, пунктом 5 частини другої статті 46 Закону України від 02 червня 2016 року № 1402-VIII «Про судоустрій і статус суддів», Пленум Верховного Суду

п о с т а н о в л я є:

Звернутися до Конституційного Суду України з конституційним поданням щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 12 частини першої статті 34 Закону України «Про виконавче провадження».

Голова Верховного Суду

Станіслав КРАВЧЕНКО

Секретар Пленуму,
суддя Верховного Суду

Дмитро ЛУСПЕНИК

ВЕРХОВНИЙ СУД

вул. П. Орлика, 8, м. Київ, 00011, тел. (044) 207 35 46, тел./факс (044) 253 86 20
e-mail: inbox@supreme.court.gov.ua
Код ЄДРПОУ 41721784

Конституційний Суд України

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПОДАННЯ

щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 12 частини першої статті 34 Закону України «Про виконавче провадження»

До Верховного Суду в порядку частини шостої статті 10 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України) надійшло звернення колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду про внесення до Конституційного Суду України конституційного подання щодо конституційності пункту 12 частини першої статті 34 Закону України «Про виконавче провадження».

Обставини, які зумовили ініціювання звернення до Верховного Суду для вирішення питання про внесення до Конституційного Суду України подання

Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув цивільну справу № 335/1961/23 за скаргою

на дії заступника начальника Лівобережного відділу державної виконавчої служби у місті Запоріжжі Південного міжрегіонального управління Міністерства юстиції (м. Одеса) Соколенко Світлани Миколаївни, заінтересована особа – Акціонерне товариство «Запорізький виробничий алюмінієвий комбінат» (далі – АТ «Запорізький виробничий алюмінієвий комбінат»).

Суди встановили, що наказом Фонду державного майна України від 04 січня 2022 року № 1, з урахуванням змін, унесених наказами Фонду державного майна України від 02 вересня 2022 року № 978 та від 10 березня 2023 року № 465, АТ «Запорізький виробничий алюмінієвий комбінат» включено до переліку об'єктів малої приватизації, що підлягають приватизації.

Згідно з додатком 1 до наказу Фонду державного майна України від 04 січня 2022 року № 1 «Про затвердження переліків об'єктів малої приватизації, що підлягають приватизації в 2022 році» (Перелік державних пакетів акцій (часток) господарських товариств та інших господарських організацій і

підприємств, заснованих на базі об'єднання майна різних форм власності) належний державі пакет акцій АТ «Запорізький виробничий алюмінієвий комбінат» у розмірі 68,0095 % статутного капіталу включено до переліку об'єктів, що підлягають приватизації у 2022 році.

Орджонікідзевський районний суд м. Запоріжжя рішенням від 04 травня 2023 року у справі № 335/1961/23 задовольнив позовні вимоги до АТ «Запорізький виробничий алюмінієвий комбінат» про стягнення заробітної плати, належних сум у зв'язку зі звільненням. Стягнуто з АТ «Запорізький виробничий алюмінієвий комбінат» на користь позивача нараховану, але не виплачену заробітну плату в розмірі 47 196,14 грн, вихідну допомогу за посадою інженера-електрика в розмірі 37 269,00 грн, витрати на професійну правничу допомогу в розмірі 2 000,00 грн. Стягнуто з АТ «Запорізький виробничий алюмінієвий комбінат» на користь держави судовий збір у розмірі 1 073,60 грн.

На виконання рішення суду у справі № 335/1961/23 за заявою стягувача 06 липня 2023 року видано три виконавчі листи.

24 липня 2023 року [.....] через свого представника звернувся до Лівобережного відділу державної виконавчої служби у місті Запоріжжі Південного міжрегіонального управління Міністерства юстиції (м. Одеса) із заявою про відкриття виконавчого провадження. До примусового виконання були пред'явлені:

1) виконавчий лист № 335/1961/23, виданий 06 липня 2023 року Орджонікідзевським районним судом м. Запоріжжя, про стягнення з АТ «Запорізький виробничий алюмінієвий комбінат» на користь [.....] нарахованої, але не виплаченої заробітної плати в розмірі 47 196,14 грн;

2) виконавчий лист № 335/1961/23, виданий 06 липня 2023 року Орджонікідзевським районним судом м. Запоріжжя, про стягнення з АТ «Запорізький виробничий алюмінієвий комбінат» на користь [.....] вихідної допомоги за посадою інженера-електрика в розмірі 37 269,00 грн;

3) виконавчий лист № 335/1961/23, виданий 06 липня 2023 року Орджонікідзевським районним судом м. Запоріжжя, про стягнення з АТ «Запорізький виробничий алюмінієвий комбінат» на користь [.....] витрат на професійну правничу допомогу в розмірі 2 000,00 грн.

25 липня 2023 року заступник начальника Лівобережного відділу державної виконавчої служби у місті Запоріжжі Південного міжрегіонального управління Міністерства юстиції (м. Одеса) Соколенко С. М. винесла постанови про відкриття відповідних виконавчих проваджень із виконання вказаних виконавчих листів про стягнення з АТ «Запорізький виробничий алюмінієвий комбінат» на користь [.....]

нарахованої, але не виплаченої заробітної плати, вихідної допомоги за посадою інженера-електрика, витрат на професійну правничу допомогу.

26 липня 2023 року виконавчі провадження за виконавчими листами, наданими стягувачем на підставі рішення державного виконавця, приєднано до зведеного виконавчого провадження відносно боржника – АТ «Запорізький виробничий алюмінієвий комбінат».

26 липня 2023 року заступник начальника Лівобережного відділу державної виконавчої служби у місті Запоріжжі Південного міжрегіонального управління Міністерства юстиції (м. Одеса) Соколенко С. М. на підставі пункту 12 частини першої статті 34, статті 35 Закону України «Про виконавче провадження» винесла постанови про зупинення вчинення виконавчих дій по всіх трьох зазначених виконавчих провадженнях, згідно з наказом Фонду державного майна України від 04 січня 2022 року №1 «Про затвердження переліків об'єктів малої приватизації, що підлягають приватизації в 2022 році», згідно з наказом Фонду державного майна України від 27 грудня 2022 року № 1660 «Про внесення змін до наказу Фонду державного майна України від 04 січня 2022 року № 1 "Про затвердження переліків об'єктів малої приватизації, що підлягають приватизації"» (зі змінами).

Орджонікідзевський районний суд м. Запоріжжя ухвалою від 06 жовтня 2023 року скаргу , задовольнив частково. Визнано неправомірними та скасовано постанови заступника начальника Лівобережного відділу державної виконавчої служби у місті Запоріжжі Південного міжрегіонального управління Міністерства юстиції (м. Одеса) Соколенко С. М. від 26 липня 2023 року про зупинення вчинення виконавчих дій за виконавчими провадженнями

Зобов'язано заступника начальника Лівобережного відділу державної виконавчої служби у місті Запоріжжі Південного міжрегіонального управління Міністерства юстиції (м. Одеса) Соколенко С. М. поновити порушені права шляхом поновлення виконавчих проваджень із примусового виконання виконавчих документів № 335/1961/23 від 06 липня 2023 року, виданих Орджонікідзевським районним судом м. Запоріжжя. У задоволенні решти вимог скарги відмовлено.

Запорізький апеляційний суд постановою від 17 січня 2024 року апеляційну скаргу АТ «Запорізький виробничий алюмінієвий комбінат» задовольнив. Ухвалу Орджонікідзевського районного суду м. Запоріжжя від 06 жовтня 2023 року скасовано та ухвалено нове судове рішення. У задоволенні скарги відмовлено.

Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду постановою від 26 червня 2024 року касаційну скаргу , подану його представником – адвокатом – задовольнив. Постанову Запорізького апеляційного суду від 17 січня 2024 року скасовано, ухвалу Орджонікідзевського районного суду м. Запоріжжя від 06 жовтня 2023 року залишено в силі.

Ухвалюючи вказане судове рішення, Верховний Суд зазначив нижченаведене.

Відповідно до частин першої та другої статті 18 ЦПК України судові рішення, що набрали законної сили, обов'язкові для всіх органів державної влади й органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, посадових чи службових осіб та громадян і підлягають виконанню на всій території України, а у випадках, установлених міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, – і за її межами. Невиконання судового рішення є підставою для відповідальності, установлені законом.

Згідно зі статтею 129-1 Конституції України суд ухвалює рішення іменем України. Судове рішення є обов'язковим до виконання. Держава забезпечує виконання судового рішення у визначеному законом порядку.

Отже, установлена обов'язковість судового рішення, яке набрало законної сили, не дозволяє ставити його виконання в залежність від волі боржника або будь-яких інших осіб, зокрема виконавця, на вчинення чи невчинення дій щодо його виконання, оскільки це б нівелювало значення самого права звернення до суду як засобу захисту та забезпечення реального відновлення порушених прав та інтересів.

Умови й порядок виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб), що відповідно до закону підлягають примусовому виконанню в разі невиконання їх у добровільному порядку, визначено Законом України «Про виконавче провадження».

У силу приписів статті 19 Конституції України, статті 1 Закону України «Про виконавче провадження» державний виконавець повинен вчиняти виконавчі дії не лише з дотриманням цього Закону, а й відповідно до інших законів, які є обов'язковими при вчиненні ним тих чи тих виконавчих дій, що є гарантією належного виконання виконавцем своїх обов'язків і недопущення порушення прав сторін виконавчого провадження.

Положеннями статті 2 Закону України «Про виконавче провадження» передбачено, що виконавче провадження здійснюється з дотриманням, зокрема, засад верховенства права, обов'язковості виконання рішень, законності. Підстави й порядок зупинення вчинення виконавчих дій визначено статтею 34 цього Закону.

Згідно з пунктом 12 частини першої статті 34 вказаного Закону виконавець зупиняє вчинення виконавчих дій у разі включення єдиного майнового комплексу боржника – державного або комунального підприємства, пакета акцій (часток) у розмірі більше 50 відсотків статутного капіталу боржника – господарського товариства до переліку об'єктів малої або великої приватизації, що підлягають приватизації.

Покликаючись на такі обставини, заступник начальника Лівобережного відділу державної виконавчої служби у м. Запоріжжі Південного міжрегіонального управління Міністерства юстиції (м. Одеса) Соколенко С. М. винесла оскаржувані постанови про зупинення вчинення виконавчих дій.

Відповідно до статті 8 Конституції України в Україні визнається і діє принцип верховенства права. Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони й інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй. Норми Конституції України є нормами прямої дії. Звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України гарантується.

Статтею 19 Конституції України закріплено обов'язок органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Згідно зі статтею 22 Конституції України конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані. При прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод.

Законодавець передбачив чіткий порядок здійснення дій у виконавчому провадженні. Ураховуючи те, що державний виконавець наділений владними повноваженнями, він повинен дотримуватися цих вимог законодавства.

У контексті статті 1 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року (далі – Конвенція) майном є заробітна плата, а також присуджені судом виплати.

Неспроможність державних органів надати заявнику майно, присуджене йому згідно з остаточним рішенням суду, становить втручання, несумісне з гарантіями, закріпленими в пункті 1 статті 1 Першого протоколу до Конвенції (рішення у справах «Бурдов проти Росії» від 07 травня 2002 року, «Войтенко проти України» від 29 червня 2004 року).

Аналізуючи національні системи правового захисту на предмет дотримання статті 13 Конвенції, ЄСПЛ неодноразово вказував, що для того, аби бути ефективним, національний засіб юридичного захисту має бути:

- незалежним від будь-якої дискреційної дії державних органів і доступним для тих, кого він стосується (рішення ЄСПЛ від 06 вересня 2005 року у справі «Гурепка проти України», заява № 61406/00, § 59);

- ефективним як у законі, так і на практиці, зокрема в тому сенсі, щоб його використання не було ускладнене діями або неоглядом органів влади відповідної держави (рішення ЄСПЛ від 05 квітня 2005 року у справі «Афанасьєв проти України», заява № 38722/02, § 75);

- спроможним запобігти виникненню або продовженню стверджуваного порушення чи надати належне відшкодування за будь-яке порушення, яке мало місце (рішення ЄСПЛ від 16 серпня 2013 року у справі «Гарнага проти України», заява № 20390/07, § 29).

Статтею 18 Закону України «Про виконавче провадження» передбачено обов'язок виконавця вживати визначених цим Законом заходів щодо примусового виконання рішень; неупереджено, ефективно, своєчасно і в повному обсязі вчиняти виконавчі дії.

З моменту звернення в належний спосіб до органів виконавчої служби із заявою про відкриття виконавчого провадження стягувач має право розраховувати, що компетентний орган здійснить усі можливі заходи для виконання постановленого судового рішення, яке набрало законної сили.

За приписами пункту 1 статті 6 Конвенції кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи впродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом.

Сукупний аналіз рішень ЄСПЛ у справах «Алпатов та інші проти України» від 18 грудня 2012 року, «Робота та інші проти України» від 17 січня 2013 року, «Варава та інші проти України» від 17 січня 2013 року, «ПМП "Фея" та інші проти України» від 21 лютого 2013 року достеменно засвідчує однозначну позицію Суду про те, що правосуддя не може вважатися здійсненим доти, доки не виконане судове рішення, та констатується, що виконання судового рішення, як завершальна стадія судового процесу, за своєю юридичною природою є головною стадією правосуддя. Це повністю узгоджується з Конституцією України.

Отже, право на судовий захист є конституційною гарантією прав і свобод людини і громадянина, а обов'язкове виконання судових рішень – складовою права на справедливий судовий захист.

У судовому рішенні про внесення до Конституційного Суду України подання щодо конституційності пункту 12 частини першої статті 34 Закону України «Про виконавче провадження» наведено нижчезазначені мотиви.

Ураховуючи, що обов'язком держави є забезпечення виконання остаточного рішення, беручи до уваги тривалу дію зупинення вчинення виконавчих дій, відсутність правової визначеності щодо настання подій, з якими пов'язано відновлення виконавчих дій, а також сумніви щодо існування легітимної мети такого зупинення, колегія суддів дійшла висновку, що пункт 12 частини першої статті 34 Закону України «Про виконавче провадження» є таким, що не відповідає Конституції України (суперечить приписам статті 8, частини другої статті 19, частин першої і другої статті 55, пункту 9 частини другої статті 129, частин першої і другій статті 129-1 Конституції України), тому суд вирішив справу без застосування цієї норми, а застосував норму Конституції України як норму прямої дії з урахуванням юридичної позиції, викладеної в підпункті 5.1 пункту 5 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 28 серпня 2020 року № 10-р/2020, та практики ЄСПЛ щодо права особи на доступ до суду в аспекті розуміння обов'язку держави стосовно забезпечення виконання судового рішення, постановленого проти держави та державних підприємств.

Щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 12 частини першої статті 34 Закону України «Про виконавче провадження»

Вирішуючи питання про внесення до Конституційного Суду України подання щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 12 частини першої статті 34 Закону України «Про виконавче провадження», слід керуватися зазначеним нижче.

Однією з найважливіших конституційних гарантій забезпечення та захисту прав і свобод особи є закріплення права на судовий захист. Статтею 55 Конституції України встановлено, що права і свободи людини і громадянина захищаються судом. Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб.

Зміст цього права полягає в тому, що кожен має право звернутися до суду, якщо його права чи свободи порушені або порушуються, створено або створюються перешкоди для їх реалізації або мають місце інші ущемлення прав та свобод. Зазначена норма зобов'язує суди приймати заяви до розгляду навіть у разі відсутності в законі спеціального положення про судовий захист (пункт 2 Рішення Конституційного Суду України 25 грудня 1997 року № 9-зп).

Створення міжнародних механізмів гарантій основних прав і свобод людини є одним із найбільших досягнень світового співтовариства. Ці гарантії знайшли своє вираження та закріплення через загальносвітове визнання міжнародних договорів із прав людини, а також спеціальних органів, уповноважених здійснювати контроль за дотриманням основних прав і свобод людини. Одним із найбільш ефективних серед таких органів є ЄСПЛ.

Правовою основою функціонування та діяльності ЄСПЛ є Конвенція, яка була ратифікована Законом України від 17 липня 1997 року «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р., Першого протоколу та протоколів 2, 4, 7, 11 до Конвенції».

Стаття 6 Конвенції гарантує право на справедливий і публічний розгляд справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, установленим законом, при визначенні цивільних прав і обов'язків особи чи при розгляді будь-якого кримінального обвинувачення, що пред'являється особі. Ключовими принципами статті 6 Конвенції є верховенство права та належне здійснення правосуддя. Ці принципи також є основоположними елементами права на справедливий суд.

Ураховуючи конструкцію частини першої статті 6 Конвенції, можна зробити висновок, що в ній закріплено такі елементи права на судовий захист: 1) право на розгляд справи; 2) справедливість судового розгляду; 3) публічність розгляду справи та проголошення рішення; 4) розумний строк розгляду справи; 5) розгляд справи судом, установленим законом; 6) незалежність і безсторонність суду.

Право на розгляд справи означає право особи звернутися до суду та право на те, що її справа буде розглянута й вирішена судом. При цьому особі має бути забезпечена можливість реалізувати вказані права без будь-яких перепон чи ускладнень. Здатність особи безперешкодно отримати судовий захист є змістом поняття доступу до правосуддя. Перешкоди в доступі до правосуддя можуть виникати як через особливості внутрішнього процесуального законодавства, так і через передбачені матеріальним правом обмеження.

Право на справедливий судовий розгляд є одним із найголовніших, оскільки без нього всі інші права залишаються просто незахищеними. Право на справедливий судовий розгляд можна розглядати в широкому значенні (передбачено в частині першій статті 6 Конвенції) та вузькому значенні (охоплює лише поняття «справедлива судова процедура»). З позиції ЄСПЛ право на справедливий суд є сукупністю елементів, а саме: необтяжений юридичними та економічними перешкодами доступ до судової установи, належна (справедлива) судова процедура, публічний судовий розгляд, розумний строк судового розгляду,

розгляд справи незалежним і безстороннім судом, установленим законом. Ці елементи науковці часто поділяють на інституційні і процедурні. За допомогою аналізу змісту частини першої статті 6 Конвенції можна з'ясувати, що об'єкти судовий захист яких має відбуватися з додержанням вимог справедливого судового розгляду, повинні мати цивільно-правовий характер. Право на доступ до суду – не обтяжена юридичними та економічними перешкодами можливість звернення особи до суду для захисту своїх прав і свобод.

Публічність передбачає відкритий розгляд справи, усність процесу та публічність рішення. Належна судова процедура включає обґрунтованість рішення, належне сповіщення та слухання, прийняття доказів, які отримані законним шляхом, принцип рівності можливостей та принцип змагальності, невтручання органів держави в судовий процес, принцип правової визначеності. Розумний строк судового розгляду означає, що для вирішення питання про те, чи був строк розумним, необхідно відповісти на питання про те, який строк беремо до уваги і чи був такий строк розумним.

Критеріями розумності тривалості судового провадження є складність справи, поведінка заявника, дії відповідних органів влади, значущість питання для заявника чи особливе становище сторони у справі. Розгляд справи незалежним і безстороннім судом, установленим законом, передбачає, що суд має діяти на підставі закону, в межах своєї юрисдикції та законним складом суду, а також бути незалежним (ураховується спосіб призначення членів суду, строк перебування на посаді, існування гарантій від зовнішнього впливу, наявність у суду зовнішніх ознак незалежності) та неупередженим (бути безстороннім суб'єктивно й об'єктивно).

Право на справедливий судовий розгляд є комплексним поняттям, що характеризується складністю та взаємопов'язаністю його елементів.

На важливості належного виконання судового рішення неодноразово наголошував у своїх рішеннях Конституційний Суд України.

У пункті 4 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 30 червня 2009 року № 16-рп/2009 (справа щодо конституційності окремих положень Кримінально-процесуального кодексу України) зазначено: відповідно до положень Конституції України судові рішення є обов'язковими до виконання; обов'язковість рішень суду є однією з основних засад судочинства, яка гарантує ефективне здійснення правосуддя; виконання всіма суб'єктами правовідносин приписів, викладених у рішеннях суду, які набрали законної сили, утверджує авторитет держави як правової. Тому посилення судового контролю за виконанням судових рішень та наділення суду із цією метою правом накладати

штрафні санкції є заходом для забезпечення конституційного права громадян на судовий захист.

У Рішенні від 26 червня 2013 року № 5-рп/2013 (справа щодо офіційного тлумачення положень пункту 2 частини другої статті 17, пункту 8 частини першої статті 26, частини першої статті 50 Закону України «Про виконавче провадження») Конституційний Суд України зазначив: право на судовий захист є конституційною гарантією прав і свобод людини і громадянина, а обов'язкове виконання судових рішень – складовою права на справедливий судовий захист (абзац п'ятий підпункту 2.1 пункту 2 мотивувальної частини Рішення від 26 червня 2013 року № 5-рп/2013); набрання судовим рішенням законної сили є юридичною подією, з настанням якої виникають, змінюються чи припиняються певні правовідносини, а таке рішення набуває нових властивостей; основною із цих властивостей є обов'язковість – сутнісна ознака судового рішення як акта правосуддя (підпункт 2.4 пункту 2 мотивувальної частини Рішення від 23 листопада 2018 року № 10-р/2018); невід'ємною складовою права кожного на судовий захист є обов'язковість виконання судового рішення, це право охоплює, зокрема, законодавчо визначений комплекс дій, спрямованих на захист і відновлення порушених прав, свобод, законних інтересів фізичних та юридичних осіб, суспільства, держави (пункт 2 мотивувальної частини Рішення від 13 грудня 2012 року № 18-рп/2012); невиконання судового рішення загрожує сутності права на справедливий розгляд судом (пункт 3 мотивувальної частини Рішення від 25 квітня 2012 року № 11-рп/2012).

Конституційний Суд України в Рішенні від 26 червня 2013 року взяв до уваги позицію ЄСПЛ, який у пункті 43 рішення у справі «Шмалько проти України» (заява № 60750/00) вказав, що право на виконання судового рішення є складовою права на судовий захист, передбаченого статтею 6 Конвенції, для цілей якої виконання рішення, ухваленого будь-яким судом, має розцінюватись як складова частина судового розгляду.

За позицією Конституційного Суду України, висловленою в Рішенні від 15 травня 2019 року № 2-р(II)/2019 (справа щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини другої статті 26 Закону України «Про виконавче провадження» (щодо забезпечення державою виконання судового рішення)), судовий захист прав і свобод людини і громадянина необхідно розглядати як вид державного захисту прав і свобод людини і громадянина, і саме держава бере на себе такий обов'язок відповідно до частини другої статті 55 Конституції України (абзац п'ятнадцятий пункту 3 мотивувальної частини Рішення від 07 травня 2002 року № 8-рп/2002); право на судовий захист є гарантією

реалізації інших конституційних прав і свобод, їх утвердження й захисту за допомогою правосуддя (абзац восьмий підпункту 2.1 пункту 2 мотивувальної частини Рішення від 23 листопада 2018 року № 10-р/2018). Отже, як впливає з наведеного, держава повинна повною мірою забезпечити реалізацію гарантованого статтею 55 Конституції України права кожного на судовий захист.

Конституційний Суд України наголосив, що забезпечення державою виконання судового рішення як невід'ємної складової права кожного на судовий захист закладено на конституційному рівні у зв'язку з унесенням Законом України від 02 червня 2016 року № 1401-VIII «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» змін до Конституції України та, зокрема, доповненням її статті 129-1 частиною другою, якою передбачено, що держава забезпечує виконання судового рішення у визначеному законом порядку.

Конституційний Суд України, узявши до уваги статті 3 і 8, частини першу й другу статті 55, частини першу й другу статті 129-1 Конституції України, свої юридичні позиції щодо визначення виконання судового рішення складовою конституційного права на судовий захист, дійшов висновку, що держава, створюючи належні національні організаційно-правові механізми реалізації права на виконання судового рішення, повинна не лише впроваджувати ефективні системи виконання судових рішень, а й забезпечувати функціонування цих систем у такий спосіб, щоб доступ до них мала кожна особа, на користь якої ухвалено обов'язкове судові рішення, у разі якщо це рішення не виконується, у тому числі державним органом.

Конституційний Суд України наголосив, що визначений у законі порядок забезпечення державою виконання судового рішення має відповідати принципам верховенства права та справедливості, гарантувати конституційне право на судовий захист; невиконання державою позитивного обов'язку щодо забезпечення функціонування запровадженої нею системи виконання судових рішень призводить до обмеження конституційного права на судовий захист та нівелює його сутність (абзаци п'ятий, одинадцятий, дванадцятий підпункту 2.1 пункту 2 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 15 травня 2019 року № 2-р(II)/2019)).

Крім того, у Рішенні від 15 травня 2019 року № 2-р(II)/2019 Конституційний Суд України, покликаючись на практику ЄСПЛ, підкреслив, що визначене статтею 6 Конвенції право на суд було б ілюзорним, якби правова система держави допускала, щоб остаточне обов'язкове судові рішення не виконувалося на шкоду однієї зі сторін; саме на державу покладено позитивний обов'язок створити систему виконання судових рішень, яка була б ефективною як у теорії, так і на

практиці й гарантувала б їх виконання без неналежних затримок; ефективний доступ до суду включає право на те, щоб рішення суду було виконане без невинуватених затримок; держава і її державні органи відповідальні за повне та своєчасне виконання судових рішень, які постановлені проти них (пункт 43 рішення ЄСПЛ у справі «Шмалько проти України», заява № 60750/00; пункт 84 рішення у справі «Валерій Фуклев проти України», заява № 6318/03; пункт 64 рішення у справі «Apostol v. Georgia», заява № 30779/04; пункти 46, 51 і 54 рішення у справі «Юрій Миколайович Іванов проти України», заява № 40450/04) (абзац одинадцятий підпункту 2.1 пункту 2 мотивувальної частини Рішення).

Отже, обов'язковість виконання судового рішення є важливою складовою права особи на справедливий суд, що гарантоване статтею 6 Конвенції, та однією з основних засад судочинства, визначених статтями 129 і 129-1 Конституції України.

Відповідно до статті 1 Першого протоколу до Конвенції кожна фізична або юридична особа має право мирно володіти своїм майном. Ніхто не може бути позбавлений своєї власності інакше як в інтересах суспільства й на умовах, передбачених законом і загальними принципами міжнародного права.

Згідно з практикою ЄСПЛ стаття 1 Першого протоколу до Конвенції включає три норми. Перша, загальна, норма стверджує принцип поваги права власності. Вона відображена в першому реченні абзацу першого статті 1. Друга норма стосується позбавлення майна й обумовлює таке позбавлення певними обставинами. Вона міститься у другому реченні цього самого абзацу. Третя норма визнає, що держави-учасниці Конвенції мають право контролювати використання власності відповідно до інтересів суспільства, приймаючи такі закони, які, на їхню думку, є для цього необхідними. Вона міститься в абзаці другому. Перш ніж розглянути питання про те, чи була дотримана перша норма, суд повинен визначити, чи були застосовані дві інші норми. Тобто друга і третя норми, як такі, що стосуються окремих випадків втручання у право на повагу до власності, повинні тлумачитись у світлі загальної – першої норми.

Визначаючи право кожного на безперешкодне користування своїм майном, стаття 1 Першого протоколу до Конвенції по суті є гарантією права власності. Про це свідчать слова «майно», «власність», «користування власністю». Поняття власності має автономне значення у практиці суду, яке не залежить від формальних класифікацій із внутрішнього права. За загальним правилом воно стосується загального майна. Стаття 1 Першого протоколу до Конвенції не гарантує права на набуття майна, зокрема, шляхом спадкування чи дарування. Поняття власності стосується передусім матеріальних речей (земельних ділянок і

нерухомого майна), а також нематеріального майна (акції та облігації). Тобто поняття власності не обмежується правом власності на фізичні речі – деякі інші права та вигоди, що створюють майно, можуть бути також розглянуті як «право власності» і, отже, як власність для цілей статті 1 Першого протоколу до Конвенції.

Власністю вважаються кошти, присуджені зацікавленій особі відповідно до остаточного й обов'язкового рішення суду, щодо яких доведено, що вони можуть бути витребувані. Так, у масиві однотипних рішень ЄСПЛ про порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції підставою для встановлення відповідного порушення є тривала невплата заборгованостей, які присуджені остаточним рішенням суду, що набуло законної сили. Брак коштів не є виправданням для держави в разі невиконання нею рішення суду або в разі значних затримок у виконанні такого рішення, адже тут порушується справедливий баланс між загальним інтересом та правом заявника на повагу до його майна (рішення ЄСПЛ у справах «Безуглий проти України» від 22 грудня 2005 року, «Абрамов проти України» від 10 липня 2008 року, «Баландіна проти України» від 06 грудня 2007 року, «Батрак проти України» від 18 червня 2009 року, «Сук проти України» від 10 березня 2011 року та ін.).

ЄСПЛ констатував, що суми компенсації, які належали до виплати заявникам за відповідними судовими рішеннями, слід вважати майном у сенсі статті 1 Першого протоколу до Конвенції. Позбавлення заявників протягом тривалого часу можливості скористатися коштами, на які вони мали право, було порушенням права заявників на мирне володіння своїм майном. Тому ЄСПЛ постановив, що мало місце порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції.

Отже, положення пункту 12 частини першої статті 34 Закону України «Про виконавче провадження» є таким, що обмежує право осіб на справедливий суд, яке гарантоване статтею 6 Конвенції та є однією з основних засад судочинства, визначених статтями 129 і 129-1 Конституції України.

На підставі аналізу змісту статей 3 і 8, частин першої і другої статті 55, статті 129, частин першої і другої статті 129-1 Конституції України в їх системному зв'язку Конституційний Суд України в Рішенні від 15 травня 2019 року № 2-р(II)/2019 констатував, що обов'язкове виконання судового рішення є необхідною умовою реалізації конституційного права кожного на судовий захист, тому держава не може ухилятися від виконання свого позитивного обов'язку щодо забезпечення виконання судового рішення задля реального захисту та відновлення захищених судом прав і свобод, законних інтересів фізичних та юридичних осіб, суспільства, держави.

Зважаючи на зазначене, наявні підстави для звернення до Конституційного Суду України з поданням щодо відповідності приписам статті 8, частини другої статті 19, частин першої і другої статті 55, пункту 9 частини другої статті 129, частин першої і другої статті 129-1 Конституції України (конституційності) положень пункту 12 частини першої статті 34 Закону України «Про виконавче провадження» стосовно права особи на доступ до суду в аспекті розуміння обов'язку держави щодо забезпечення виконання судового рішення, постановленого проти держави та державних підприємств.

На підставі викладеного та керуючись статтею 150 Конституції України, статтями 7, 50–52 Закону України від 13 липня 2017 року № 2136-VIII «Про Конституційний Суд України», пунктом 5 частини другої статті 36, пунктом 5 частини другої статті 46 Закону України від 02 червня 2016 року № 1402-VIII «Про судоустрій і статус суддів»

ПРОСИМО:

1. Відкрити провадження за конституційним поданням Верховного Суду щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 12 частини першої статті 34 Закону України «Про виконавче провадження».

2. Перевірити на відповідність приписам статті 8, частини другої статті 19, частин першої і другої статті 55, пункту 9 частини другої статті 129, частин першої і другої статті 129-1 Конституції України положення пункту 12 частини першої статті 34 Закону України «Про виконавче провадження».

Відомості про представників суб'єкта права на конституційне подання

1. Суддя Верховного Суду в Касаційному цивільному суді Лідовець Руслан Анатолійович

2. Перший заступник керівника Апарату Верховного Суду Бабанли Расім Шагінович

3. Начальник управління аналітичної та правової роботи Касаційного цивільного суду департаменту аналітичної та правової роботи Верховного Суду Сівоздрав Юлія Іванівна

Додатки:

1. Копія постанови Пленуму Верховного Суду від 06 вересня 2024 року № 12 «Про звернення до Конституційного Суду України з конституційним поданням щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 12 частини першої статті 34 Закону України "Про виконавче провадження"» на 1 арк. в 1 прим.
2. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30) (витяг) на 4 арк. в 1 прим.
3. Закон України від 02 червня 2016 року № 1401-VIII «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016, № 28, ст.532) на 4 арк. в 1 прим.
4. Закон України від 02 червня 2016 року № 1402-VIII «Про судоустрій і статус суддів» (Голос України, 16.07.2016, № 132-133) (витяг) на 2 арк. в 1 прим.
5. Закон України від 13 липня 2017 року № 2136-VIII «Про Конституційний Суд України» (Голос України, 02.08.2017, № 141) (витяг) на 2 арк. в 1 прим.
6. Закон України від 02 червня 2016 року № 1404-VIII «Про виконавче провадження» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016, № 30, ст. 542) (витяг) на 8 арк. в 1 прим.
7. Закон України від 17 липня 1997 року № 475/97-ВР «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р., Першого протоколу та протоколів 2, 4, 7, 11 до Конвенції». (Голос України від 24.07.1997) на 1 арк. в 1 прим.
8. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Офіційний вісник від 16.04.1998 № 13) (витяг) на 1 арк. в 1 прим.
9. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Акціонерної компанії «Харківобленерго» щодо офіційного тлумачення положень пункту 2 частини другої статті 17, пункту 8 частини першої статті 26, частини першої статті 50 Закону України «Про виконавче провадження» від 26 червня 2013 року № 5-рп/2013 (Офіційний вісник України від 12.07.2013 – 2013 р., № 50, стор. 94, стаття 1804, код акта 67733/2013) на 2 арк. в 1 прим.
10. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційною скаргою Хліпальської Віри Василівни щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини другої статті 26 Закону України «Про виконавче провадження» (щодо забезпечення державою виконання судового рішення) від 15 травня 2019 року № 2-р(II)/2019 (Офіційний вісник України, 21.06.2019 – 2019 р., № 47, стор. 162, стаття 1627, код акта 94747/2019) на 2 арк. в 1 прим.

11. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень постанови Кабінету Міністрів України «Про встановлення карантину з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, та етапів послаблення протиепідемічних заходів», положень частин першої, третьої статті 29 Закону України «Про Державний бюджет України на 2020 рік», абзацу дев'ятого пункту 2 розділу II «Прикінцеві положення» Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2020 рік» від 28 серпня 2020 року № 10-р/2020 (Офіційний вісник України, 29.09.2020 – 2020 р., № 76, стор. 31, стаття 2433, код акта 100885/2020) на 3 арк. в 1 прим.

12. Рішення Конституційного Суду України від 25 грудня 1997 року № 9-зп у справі за конституційним зверненням громадян Проценко Раїси Миколаївни, Ярошенко Поліни Петрівни та інших громадян щодо офіційного тлумачення статей 55, 64, 124 Конституції України (справа за зверненнями жителів міста Жовті Води) від 25 грудня 1997 року № 9-зп (Офіційний вісник України, 22.01.1998 – 1998 р., № 1, стор. 169, стаття 25, код акта 4621/1998) на 2 арк. в 1 прим.

13. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частин сьомої, дев'ятої, пункту 2 частини шістнадцятої статті 236⁸ Кримінально-процесуального кодексу України від 30 червня 2009 року № 16-рп/2009 (Офіційний вісник України, 20.07.2009 – 2009 р., № 52, стор. 94, стаття 1800, код акта 47180/2009) на 3 арк. в 1 прим.

14. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини першої статті 294, статті 326 Кодексу України про адміністративні правопорушення від 23 листопада 2018 року № 10-р/2018 (Офіційний вісник України 04.01.2019 – 2019 р., № 2, стор. 129, стаття 60, код акта 92759/2018) на 7 арк. в 1 прим.

15. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Товариства з обмеженою відповідальністю «ДІД Конс» щодо офіційного тлумачення положень пункту 15 частини першої статті 37 Закону України «Про виконавче провадження» у взаємозв'язку з положеннями частини першої статті 41, частини п'ятої статті 124, пункту 9 частини третьої статті 129 Конституції України, статті 115 Господарського процесуального кодексу України, пунктів 1.3, 1.4 статті 1, частини другої статті 2, абзацу шостого пункту 3.7 статті 3

Закону України «Про заходи, спрямовані на забезпечення сталого функціонування підприємств паливно-енергетичного комплексу» (справа про стягнення заборгованості з підприємств паливно-енергетичного комплексу) від 13 грудня 2012 року № 18-рп/2012 (Офіційний вісник України, 29.12.2012 – 2012 р., № 98, стор. 13, стаття 3973, код акта 65069/2012) на 4 арк. в 1 прим.

16. Рішення ЄСПЛ від 07 травня 2002 року у справі «Бурдов проти Росії» на 1 арк. в 1 прим.

17. Рішення ЄСПЛ від 29 червня 2004 року у справі «Войтенко проти України» (заява № 18966/02) на 6 арк. в 1 прим.

18. Рішення ЄСПЛ від 20 липня 2004 року у справі «Шмалько проти України» (заява № 60750/00, п. 43) на 7 арк. в 1 прим.

19. Рішення ЄСПЛ від 06 вересня 2005 року у справі «Гурепка проти України» (заява № 61406/00, § 59) на 7 арк. в 1 прим.

20. Рішення ЄСПЛ від 05 квітня 2005 року у справі «Афанасьєв проти України» (заява № 38722/02, § 75) на 8 арк. в 1 прим.

21. Рішення ЄСПЛ від 22 грудня 2005 року у справі «Безуглий проти України» (заява № 19603/03) на 4 арк. в 1 прим.

22. Рішення ЄСПЛ від 28 листопада 2006 року у справі «Apostol v. Georgia» (заява № 30779/04, п. 64) на 6 арк. в 1 прим.

23. Рішення ЄСПЛ від 06 грудня 2007 року у справі «Баландіна проти України» (заява № 16092/05) на 3 арк. в 1 прим.

24. Рішення ЄСПЛ від 10 липня 2008 року у справі «Абрамов проти України» (заява № 39491/03) на 13 арк. в 1 прим.

25. Рішення ЄСПЛ від 18 вересня 2009 року у справі «Батрак проти України» (заява № 50740/06) на 4 арк. в 1 прим.

26. Рішення ЄСПЛ від 15 жовтня 2009 року у справі «Юрій Миколайович Іванов проти України» (заява № 40450/04, пп. 46, 51, 54) на 17 арк. в 1 прим.

27. Рішення ЄСПЛ від 10 березня 2011 року у справі «Сук проти України» (заява № 10972/05) на 4 арк. в 1 прим.

28. Рішення ЄСПЛ від 16 травня 2013 року у справі «Гарнага проти України» (заява № 20390/07, § 29) на 7 арк. в 1 прим.

29. Рішення ЄСПЛ від 18 грудня 2012 року у справі «Алпатов та інші проти України» (заява № 7321/05 та 107 інших заяв) на 12 арк. в 1 прим.

30. Рішення ЄСПЛ від 17 січня 2013 року у справі «Робота та інші проти України» (заява № 7158/04 та 88 інших заяв) на 11 арк. в 1 прим.

31. Рішення ЄСПЛ від 17 січня 2013 року у справі «Варава та інші проти України» (заява № 12405/06 та 118 інших заяв) на 8 арк. в 1 прим.

32. Рішення ЄСПЛ від 21 лютого 2013 року у справі «ПМП "Фея" та інші проти України» (заява № 27617/06 та 126 інших заяв) на 9 арк. в 1 прим.

33. Рішення ЄСПЛ від 16 січня 2014 року у справі «Валерій Фуклев проти України» (заява № 6318/03, п. 84) на 10 арк. в 1 прим.

34. Копія ухвали Орджонікідзевського районного суду м. Запоріжжя від 06 жовтня 2023 року у справі № 335/1961/23 на 5 арк. в 1 прим.

35. Копія постанови Запорізького апеляційного суду від 17 січня 2024 року у справі № 335/1961/23 на 8 арк. в 1 прим.

36. Копія постанови Верховного Суду від 26 червня 2024 року у справі № 335/1961/23 на 4 арк. в 1 прим.

37. Копія ухвали Верховного Суду від 26 червня 2024 року у справі № 335/1961/23 на 2 арк. в 1 прим.

Голова Верховного Суду

Станіслав КРАВЧЕНКО